

Revista Electrònica

Educativa i Socioeducativa

Els processos de socialització dels
adolescents immigrants: la xarxa d'amistats
del jovent nouvingut a Palma

Universitat de les
Illes Balears
Institut de Ciències
de l'Educació

Andreu Mir Gual

Els processos de socialització dels adolescents immigrants: la xarxa d'amistats del jovent nouvingut a Palma

Los procesos de socialización de los adolescentes inmigrantes: la red de amistades de la juventud recién llegada a Palma

The Socializing Processes in Teenager Immigration: Friendship Networks of Young Newcomers to Palma

Andreu Mir Gual, andreumir@yahoo.es

Llicenciat en Geografia per la Universitat de les Illes Balears i doctorand per la Universitat de Barcelona

Resum

La consolidació d'una xarxa d'amistats esdevé una vertadera prioritat en la vida de qualsevol adolescent, més encara si es tracta de persones que han aterrat recentment en un entorn que els resulta del tot desconegut. D'aquesta manera, l'article que us ocupa pretén oferir una panoràmica real dels processos de socialització dels joves immigrants, tot partint d'un estudi empíric realitzat a la ciutat de Palma que analitza tres col·lectius concrets: argentins, marroquins i xinesos. Així, doncs, els resultats aquí plantejats permeten interpretar amb certa nitidesa quina és la genètica a partir de la qual es vertebren les relacions amb iguals d'aquests nouvinguts, amb les conseqüències que de tots aquests processos es poden derivar, en Educació Infantil i del Grau en Educació Primària de la Universitat de les Illes Balears.

Paraules clau

Adolescència, immigració, processos de socialització, diversitat

Resumen

La consolidación de un círculo de amistades representa una verdadera prioridad en la vida de cualquier adolescente, más aún si se trata de personas que han aterrizado recientemente en un entorno que les resulta totalmente desconocido. De esta manera, el presente artículo pretende ofrecer una panorámica real de los procesos de socialización de los jóvenes inmigrantes, todo ello a través de un estudio empírico realizado en la ciudad de Palma que analiza tres colectivos concretos: argentinos, marroquíes y chinos. Así pues, los resultados que aquí se plantean permiten interpretar con nitidez cuál es la genética que acompaña las relaciones entre iguales que llevan a cabo estos adolescentes, con todas las consecuencias que de estos procesos se pueden derivar.

Palabras clave

Adolescencia, inmigración, procesos de socialización, diversidad

Abstract

The strengthening of a circle of friends represents a true priority in any teenager's life and so much so if we are talking about people who have just arrived at somewhere that turns out to be completely unknown. Consequently, this paper is an attempt to offer a real vision of the socializing processes of young immigrants by means of an empirical study in the city of Palma which analyses three specific communities: Argentinian, Moroccan and Chinese. Therefore, the results pointed out allow us to read clearly which genetics are involved in these teenage groups' relationships amongst equals, and all the consequences that may derive from.

Keywords

Adolescence, Immigration, Socializing Processes, Melting Pot

1. EL CONTEXT SOCIAL ON S'INSTAL·LEN LES ADOLESCÈNCIES HODIERNES

La postmodernitat. Per ventura aquest és el terme que millor sintetitza el seguit de tendències socials entre les quals van avançant les adolescències contemporànies. Si bé es tracta d'un moviment aparegut als anys 70 —i inicialment molt lligat a l'arquitectura—, amb el pas dels anys ha tingut eloqüents repercussions en altres camps; per exemple, han aparegut noves forces productives que sovint es rodegen d'atmosferes on el coneixement i la informació són elements cabdals. Endemés, aquesta nova visió del món es projecta en altres àmbits com ara en l'educació —els nous sistemes educatius s'estructuren molt condicionats per les inèrcies derivades dels mercats de treball— o també en la ciència. Tanmateix és en el camp de la sociologia i del pensament des d'on ens interessa més analitzar aquesta tendència, si bé ja podem veure que es tracta d'uns plantejaments un tant ambigus.

Un dels autors que millor ha dibuixat el perfil d'aquest moviment ha estat Habermas (1989), qui introdueix el concepte de «pensament dèbil»¹ per definir el tarannà postmodern, concepte que, més endavant, autors com ara Vattimo (2000) també faran servir per caracteritzar aquest mateix esperit, tot a partir de la confrontació amb les teories kantianes. Un dels eixos d'aquesta realitat contemporània és l'aposta per allò que és original i únic, enfront del caràcter universal que buscaven amb decisió les teories il·lustrades. La defensa dels fenòmens exòtics sempre atorgant valor a aspectes com l'originalitat davant l'estandardització esdevé una constant en aquests postulats. Tanmateix, el sentit fragmentat sovint s'ha defensat per damunt les realitats unificades, les quals deixen poc espai a l'heterogeneïtat i a l'evolució.

Tot i això, resulta mal d'entendre aquest moviment si no roman proper a la cultura de masses. De fet, una de les idees sobre les quals descansa aquest nou pensament planteja un debilitament progressiu entre les elits i les masses, sent el concepte de masses inherent a la pròpia idiosincràsia postmoderna. Precisament aquesta estreta relació minva exponencialment la voluntat transformadora d'aquest paradigma, ja que les societats de consum de masses troben la seva raó de ser en dinàmiques oposades i proclius a la normalització. És a partir d'aquests arguments a través dels quals s'ha entès aquesta escola com a ambigua en els seus plantejaments.

Evidentment, aquest fenomen ha generat impactes evidents en el mateix individu i en el marc de les seves relacions amb l'entorn, de fet, molts són els discursos que anuncien un nou paradigma identitari. Hall (1992) introdueix el concepte de «subjecte postmodern» per definir aquest estatus. La principal característica d'aquest nou individu és que no presenta una identitat contínua i íntegra; fins i tot, alguns autors han qualificat aquest nou escenari identitari com una «festa en continu moviment». Tal com anirem veient, aquest subjecte instal·lat en aquest període de globalització econòmica va adquirint identitats canviant en funció del moment en què es troba, identitats que fins i tot poden ser enteses com a contradictòries i mancades de la continuïtat i la coherència que es pressuposava en temps pretèrits.

En aquest punt, resulta interessant observar el discurs de Maalouf (1998), qui afegeix que no som ni tenim una sola identitat, en tot cas, tenim una identitat complexa que és el resultat de la

1. La significació que s'ha atribuït al «pensament dèbil» està fortament relacionada amb l'actitud que avui en dia tenen molts autors de fugir de les grans teories tan habituals durant la Il·lustració, les quals gaudien d'una extensa vigència temporal. Amb això, no es dona per acceptat que avui en dia els pensaments siguin menys consistents que abans, però sí que els atorguem una menor vigència temporal i són sotmesos a una major pressió crítica que no pas abans.

confluència d'una multiplicitat de relacions socials i culturals que, definitivament, ens fan irrepetibles. En efecte, la proposta d'aquest autor es dirigeix cap a un reconeixement per part de cada persona —i també de cada societat— de la pròpia diversitat, tot confrontant-se a la defensa agressiva de les identitats de caràcter tribal, tan habituals en temps pretèrits. Laclau (1990) sosté que les societats contemporànies no posseeixen un centre ni un principi articulador únic i, de fet, no es desenvolupen d'acord amb un desplegament d'una sola llei o causa. En efecte, es tracta de dos autors que subratllen aquesta voluntat actual de generar escenaris socials volàtils i tendents a un canvi constant.

2. EL PARADIGMA COETANI D'ADOLESCENT

Quan parlem d'adolescència ens referim a una etapa de transició que permet a la persona acomiadar-se de la seva infantesa per donar entrada a la vida adulta. Si bé es tracta d'un fenomen que ha anat evolucionant al llarg de temps; no debades, queden enfora aquells models tradicionals d'adolescència on s'apurava la finalització de l'educació bàsica per engegar el procés d'inserció laboral, tot per després casar-se i tenir fills. Tot i que sigui una proposta vigent encara en moltes zones del planeta, no esdevé majoritària a la societat on s'ha desenvolupat el present estudi. Feixa (2006) tracta amb certa precisió el procés evolutiu que ens ha portat fins a la joventut actual, tot fent una extensa classificació de les diverses perspectives des de les quals ha estat afrontada aquesta etapa durant els darrers temps: des de la generació A (final del segle XIX) fins a la present generació X.

Tanmateix, a causa de la dimensió canviant i flexible de les societats actuals, es fa difícil trobar grans veritats, o models econòmics, socials o culturals de llarga vigència i, evidentment, aquests nous esquemes han tingut una evident projecció sobre la interpretació de l'adolescència. Dicotomies com ara ser estudiant o treballador, ser solter o casat, treballar o estar a l'atur, viure amb la família o sol ja no tenen un protagonisme absolut en unes societats plàstiques que compten amb uns recorreguts incerts i que són sotmeses a vertiginoses alteracions.

El resultat de tot això ha estat la consolidació d'un model més obert d'adolescència, de fet, són pocs els joves capaços d'escapar d'aquests nous patrons d'adolescència, ja que gairebé la totalitat de trajectes educatius, ocupacionals o familiars es veuen immersos en aquests escenaris canvians. Amb motiu d'aquesta situació, Machado Pais (2000) afirma que els adolescents d'avui en dia tenen unes vides oscil·lants i reversibles. Aquesta manca d'estabilitat s'ha d'interpretar enmig d'un relativisme que els acaba fent dubtar d'aspectes tan rellevants com ara la validesa real de les qualificacions educatives o, fins i tot, la inserció en el mercat laboral. Algunes veus atribueixen aquesta conjuntura al desnivell existent entre les expectatives creades per aquestes noves generacions (en moltes ocasions alimentades pels mitjans de comunicació) i la realitat que es troben després. En conseqüència, som davant un període en el qual els nostres adolescents enceten activitats sense tenir un projecte definit o bé posen en marxa accions sense pensar abans en les estratègies que són necessàries per tenir èxit. Talment indica Santos (2003), els joves actuals se senten atrets per la immediatesa del present i poques vegades el futur apareix com un element que els llevi la son.

Tot i viure en un context social que atorga una gran significació a l'adolescència, sembla que encara no s'han trobat tots els instruments adequats per aconseguir inserir amb plenes garanties aquests joves en les exigències de la vida adulta. Així, en els sectors adolescents és possible que a cops apareguin postures marcades per una certa sensació d'incomprensió, de fet, a conseqüència de tot aquest procés cada vegada és més freqüent trobar joves que

avancin enmig de situacions de confusió i de manca d'orientació. Precisament, aquest desconcert amb el qual conviu aquesta gent (a cops producte de l'absència d'un entorn favorable) no fa més que agreujar el caràcter traumàtic que —per naturalesa— caracteritza una etapa plena de canvis, que afecten d'una forma integral l'individu.

3. LA TRIBU COM A ALIADA ENFRONT DELS REPTES DE L'ADOLESCÈNCIA

Com hem assenyalat anteriorment, l'adolescència esdevé un trànsit. En efecte, quan parlem d'aquesta etapa ens referim a tot un seguit de canvis que s'escampen més enllà de l'aspecte físic de la persona i arriben també a l'esfera psicològica i emocional. És enmig de tot aquest cúmul d'alteracions, just quan l'individu es comença a ubicar vers el repte identitari. En aquest punt, Erikson (1990) recorda que la persona amb l'arribada d'aquest període posa en marxa per primera vegada una tasca de profunda introspecció, tot plantejant-se qüestions tan transcendents com ara qui sóc?, qui hauria de ser? o qui m'agradaria ser? D'alguna manera, aquest procés podria ser interpretat com una mena de migració cap a l'interior d'un mateix. Amb tot, no podem oblidar que es tracta d'un període evolutiu o de canvi que es viu en l'esfera personal però que, paral·lelament, també demana un cert grau d'interacció amb l'exterior.

En aquest sentit, per un costat l'individu quan entra en aquesta transició sent la necessitat imperiosa de diferenciar-se de la resta d'individus i presentar-se com un element únic i distint dels altres. No resulta difícil trobar exemples que posin en relleu aquestes actituds, no debades és en aquestes edats quan les persones intenten desmarcar-se de l'ombra dels pares per tal de decidir, segons ells mateixos, aspectes com ara el pentinat que han de lluir o el llenguatge amb el qual s'han de comunicar.

Emperò, aquesta voluntat transgressora sovint es combina amb una necessitat de cercar elements comuns que acostin aquests subjectes a un col·lectiu i els permetin formar part integrant de determinats paisatges socials, tot amb l'objectiu d'esquivar la soledat que normalment amenaça en aquestes edats. Es tracta, doncs, de ser capaç d'establir diferències enfront dels altres per tal de sentir-nos singulars, emperò sense que aquest fet suposi rebutjar la importància de traçar relacions que ens permetin superar la por del rebuig i l'abandonament. Així, doncs, la «tribu»² fa un paper important en el procés de configuració identitària del subjecte, en aquest sentit, gràcies a aquest sentiment de pertinença grupal, l'adolescent neutralitza d'alguna manera la sensació de buit existencial que genera el fet de no trobar resposta a segons quines preguntes i, a més, se sent acompanyat pel suport del grup. Segons Medina (2006), ser membre d'un grup d'amics ajuda a superar dues necessitats qualificades per aquesta autora com a bàsiques en aquesta etapa: evitar l'aïllament vers l'entorn i també definir-se a un mateix.

A més, resulta interessant l'aportació de Dunbar (2002), qui relaciona les tendències que segueixen els adolescents actuals amb el context que just els envolta. Tanmateix, la fisonomia de les societats hodiernes ens mostra l'existència d'uns grups socials gens estàtics, ans al contrari, avui dominen col·lectius més aviat variables, de naturalesa efímera i dotats d'una heterogeneïtat cada vegada més visible. Aquestes situacions deriven cap a vincles —

2. S'entén que la tribu és el grup d'amistats amb les quals l'individu se sent plenament identificat.

interpersonals i intergrupals— que tenen una vigència més limitada que la que hi havia en temps passats.

D'una o altra forma pareix que el seguit de processos que fins ara hem associat a aquestes generacions d'adolescents esdevenen gairebé universals; de fet, són escasses les persones d'aquestes edats que poden estalviar-se part d'aquests canvis, de tal manera que també els col·lectius —adolescents d'origen immigrant— que ens ocupen en aquesta tasca resulten afectats per aquests nous escenaris. La singularitat que envolta la vida de moltes d'aquestes persones d'origen immigrant els obliga a haver de conviure amb tot un seguit de problemàtiques associades³ que tanmateix acaben projectant els seus efectes sobre la seva quotidianitat.

Sigui com vulgui, sembla evident que el grup d'amics representa un element condicionant de primer nivell en els processos de reubicació i aclimatament d'aquests joves en la nova atmosfera de la qual passen a formar part. Tot i això, hi ha altres agents que també projecten una eloqüent influència en aquesta evolució, com ara són els mitjans de comunicació, l'escola o els mateixos pares. Tot i ser conscients de l'amplitud del ventall d'elements influents en aquests processos de socialització, en aquest cas, l'estudi que es proposa centra els esforços a analitzar la genètica amb la qual es presenten les relacions d'amistats d'aquests adolescents a la ciutat de Palma.

4. UNA APROXIMACIÓ ALS PROCESSOS DE SOCIALITZACIÓ DELS ADOLESCENTS IMMIGRANTS A PALMA

4.1. EL MÈTODE DE TREBALL

A partir de les distintes aportacions teòriques que precedeixen aquest punt, l'estudi es marca com a hipòtesi que les relacions d'amistat inherents a la vida dels adolescents immigrants que resideixen a Palma, esdevenen alterades per circumstàncies relacionades amb el seu procés migratori (cultura d'origen, anys de residència a la societat d'acollida, entorn familiar, influències de la societat de residència, entorn socioeconòmic, etc.).

Per tal de poder avançar en l'anàlisi, aquesta investigació s'ha plantejat dos grans objectius a assolir:

- La primera de les metes no és altra que definir un perfil aproximat en referència a la composició del grup d'amistats d'aquests joves. Així, doncs, saber si es tracta de grups homogenis o no culturalment, si són col·lectius tancats o si estan oberts a l'entrada de nous membres, si són inestables i es limiten a compartir temps al centre educatiu o si es tracta de colles més cohesionades que troben punts de trobada més enllà de l'horari escolar, etc.
- A més d'observar-ne la composició, també resulta interessant analitzar quines són les activitats que els uneixen. D'aquesta forma, saber si es tracta d'activitats d'oci pròpies de la societat majoritària o si bé es comparteixen afers més característics de

3. Des de dificultats d'integració en el nou marc de convivència (aprenentatge de l'idioma, assimilació de nous codis de conducta, etc.) fins a herències de l'emigració (pèrdua de la cohesió familiar, enyorança dels orígens, etc.).

l'origen, ens aportarà informació rellevant a l'hora de poder compulsar la hipòtesi marcada.

Per poder dur endavant aquesta tasca s'ha utilitzat una metodologia fonamentada en principis qualitatius: l'entrevista semiestructurada. Tanmateix, observant les característiques del mateix estudi s'ha optat per un sistema de recollida d'aquesta naturalesa, tot seguint la tendència general de bona part de les investigacions recents realitzades entorn de fenòmens idèntics o similars. Hem optat per l'entrevista com a eina de feina amb consciència dels pros i dels contres que això suposa; d'aquesta manera, si bé no es tracta d'un sistema de recollida de dades tan àgil i que permeti abastir una gran mostra com és el cas d'alguns mètodes de caire quantitatiu,⁴ aquesta alternativa facilita una major profunditat en la recollida de les dades, com també permet acostar-se i endinsar-se més en la realitat i les vivències de les persones que són les emissores de la informació de la qual es nodreix aquesta recerca.

La mostra amb la qual s'ha treballat presenta les característiques següents:

- Les persones que han participat en aquesta recerca són adolescents immigrants extracomunitaris, car s'ha estimat oportú que altres col·lectius d'estrangers com ara alemanys, anglesos o francesos no entressin dins l'estudi, ja que presenten una realitat distinta a la plantejada per la resta de nacionalitats no europees.
- Aquesta anàlisi s'ha centrat en grups d'adolescents amb edats compreses entre els 15 i els 19 anys.
- Com a mitjana, el grup de joves amb els quals s'ha treballat fa 4 anys i 7 mesos que viu a Palma, tot i que s'ha intentat cercar un ventall relativament ampli de casos; des d'adolescents que just fa quatre mesos que han arribat fins a altres que acumulen nou anys de vivències en la societat d'acollida. En tots els casos, el procés d'escolarització fou immediat després de l'arribada a Palma.
- Totes les persones entrevistades cursaven l'educació secundària obligatòria en el moment en què es va realitzar l'entrevista.
- Pel que fa referència al gènere, val a dir que també s'ha cercat un cert equilibri i, d'aquesta manera, s'han efectuat un total de 9 entrevistes a nois i 9 a noies.
- S'ha respectat tant com ha estat possible la representació actual de l'alumnat d'origen estranger tant en l'àmbit públic de l'educació com també en el concertat-privat; així les coses, s'ha mantingut la proporció 3 (pública) - 1 (concertada-privada). Atesa l'escassa presència que tenen aquestes minories a l'escola privada, s'ha desestimat que siguin a la mostra, tot centrant l'anàlisi en centres concertats i públics.
- S'han realitzat un total de 18 entrevistes, les quals han estat repartides en les tres nacionalitats que formen part de la investigació equitativament: 6 a persones d'origen argentí, 6 a joves d'arrels marroquines i 6 a adolescents de procedència xinesa. Tots i cada un dels joves que han format part d'aquest estudi van néixer en algun d'aquests tres països. Les raons que justifiquen l'elecció d'aquestes tres nacionalitats

4. Com ara l'enquesta o el qüestionari d'adjectius bipolars.

són diverses. Es tracta de tres minories força representatives a l'arxipèlag i que presenten un ventall força divers de realitats: des dels argentins, amb forts lligams en tots els camps amb la societat d'acollida (història, cultura, raça, relacions comercials...), fins a la minoria xinesa, la qual presenta una enorme distància cultural amb els col·lectius majoritaris.

- En referència al perfil familiar d'aquests adolescents, val a dir que tots els casos estudiats són joves que viuen amb algun progenitor o amb els dos. Si bé s'observa una certa disparitat en aquests models familiars: des de l'existència de famílies monoparentals sense presència de germans —famílies argentines—, fins a propostes més tradicionals de famílies extenses en què els joves viuen amb el pare, la mare, els germans i d'altres familiars —xinesos i marroquins. En el cas dels joves xinesos, s'afegeix el fet que habitualment conviuen amb altres famílies xineses.
- Finalment, resulta interessant fer esment al context socioeconòmic que envolta aquesta gent. Generalment, s'ha treballat amb persones ubicades en entorns amb pocs recursos econòmics en els quals els pares tenen estudis bàsics. En el cas dels argentins i xinesos, sovint treballen el pare i la mare, en canvi en els marroquins només treballa el pare. A grans trets, són els marroquins els qui s'instal·len en ambients de major adversitat en matèria de disponibilitat de recursos.

4.2. ELS RESULTATS

La primera característica de la xarxa d'amics d'aquests adolescents que s'observa quan s'analitzen els resultats és la diversitat, no debades, la majoria d'ells assegura que té companys arrelats en distintes cultures, entre les quals sempre apareixen dos actors essencials: amics de la nació de la qual són originaris i també espanyols o mallorquins. Ja en un segon ordre, val a dir que en molts d'aquests cercles hi ha amics procedents d'Amèrica Llatina, amb els quals no només comparteixen el coneixement del castellà sinó també la qualitat «d'immigrants». Normalment, el tarannà mestís d'aquestes colles d'amics pren cos a mesura que aquestes persones sumen més temps entre la societat que els acull, si bé aquells adolescents que fa menys de dos anys que han arribat tenen amics nascuts fonamentalment al mateix país d'on ells provenen. Per tant, la variable «temps transcorregut d'ençà de la migració» és rellevant a l'hora d'estudiar la fisonomia de la colla d'amics d'aquests joves.

Majoritàriament, aquestes relacions s'emmarquen en àmbits socials molt concrets i, per aquest motiu, si bé resulten habituals les amistats entre persones originàries de distintos països extracomunitaris, és menys freqüent que aquests lligams es donin amb altres estrangers procedents de l'Europa occidental o més septentrional, sobretot amb nois alemanys, anglesos o francesos. En aquest punt, resulta rellevant fixar-se en l'entorn socioeconòmic, que condiciona aspectes com ara la capacitat de consum del subjecte i, en conseqüència, l'allunya de determinats ambients en els quals es poden instal·lar altres grups de joves estrangers europeus o espanyols. Així les coses, es tracta d'una multiculturalitat un tant selectiva, perquè tan sols agrupa gent que comparteix un mateix estatus social, sovint marcat per la capacitat econòmica de la família en qüestió.

Els centres educatius en els quals avança la formació d'aquests adolescents representen un dels principals referents a l'hora de poder alimentar els seus processos de socialització. Amb certa freqüència és a l'institut o al col·legi on troben la major part d'allò que ells qualifiquen com els «seus amics», amb els quals tenen relacions que sovint resulten un tant inestables, i

aquesta és una realitat que afecta igualment moltes altres persones de la seva mateixa edat. A grans trets, es tracta de grups d'amics gens tancats, on sovint entren i d'on sovint surten part dels integrants. A part d'aquesta mateixa circumstància, la major part del temps que comparteixen amb els iguals s'emmarca en el mateix centre educatiu, tot i que a mesura que van arrelant aquestes interaccions també s'exporten a altres espais. Tot i això, les relacions que no tenen com a escenari el centre educatiu són més habituals en aquelles persones que tenen edats més avançades, sobretot si superen els 16 anys.

Malgrat que es puguin establir alguns matisos en funció de diverses variables —com ara la nacionalitat o el gènere—, es pot afirmar que els adolescents d'origen immigrant normalment destinen un temps en les seves vides per poder estar amb els amics. A grans trets, sembla que les conductes d'aquest jovent no disten gaire de les que pugui tenir qualsevol altre adolescent, si bé molts d'ells dediquen un temps setmanal —i fins i tot diari— a estar amb els amics una vegada ja han acabat les seves obligacions acadèmiques i/o laborals a la tarda. Tanmateix, sembla que no només guarden el mateix temps que la resta per estar amb els amics, sinó que també realitzen algunes de les activitats que fan els adolescents no immigrants presents en l'entorn. Així doncs, el catàleg d'activitats d'oci i de lleure que formen part de l'itinerari diari d'aquests sectors de joves entren dins una certa normalitat: anar a la platja, jugar amb els jocs d'ordinador o anar a veure qualche pel·lícula al cinema, en són alguns exemples.

En qualsevol cas, aquesta realitat ens permet entendre que la consolidació d'una ferma xarxa de relacions socials guarda un estret lligam amb l'adquisició per part d'aquestes persones de determinats hàbits i conductes predominants al lloc que els envolta. Tant és així que pareix que hi ha casos en els quals s'actua per mimètica, de fet, és força freqüent que aquests joves sentin la necessitat de vestir, de comportar-se o d'escoltar la mateixa música que la resta. Tot i algunes oposicions, resulta evident que a mesura que avancen en la transició cap a la vida adulta, progressivament van assumint costums d'altres adolescents no immigrants, de manera que així es fa més planera la seva interacció amb l'entorn. Vet aquí de nou la significació de la variable temps, car a mesura que acumulen més temps aquí és més fàcil que vagin absorbint noves pautes de comportament.

Malgrat tot, algunes de les activitats que formen part del dia a dia d'aquests joves quan estan amb els amics són idèntiques a aquelles que realitzen els adolescents dels seus països d'origen; així, conversar en un parc, jugar a futbol o circular amb bicicleta són activitats comunes aquí i també allà. A més, aquestes activitats, en el cas dels xinesos i dels marroquins, a cops també les realitzen amb germans, els quals exerceixen una certa influència sobre ells —sobretot si es tracta de germans grans. L'oci de carrer en bona part està protagonitzat pels col·lectius de xinesos i marroquins, i també per alguns argentins menors de 16 o 17 anys. Sobretot es tracta de nois.

Emperò, entre l'elenc de distraccions que uneixen aquests grups d'amics també es troben altres afers que els allunyen del món que deixaren enrere amb la migració: per exemple, fer *botellón* els caps de setmana, dedicar temps al xat, fer reunions en cases d'amics per jugar amb la PlayStation o anar a comprar per grans superfícies comercials. Evidentment, es tracta d'activitats més pròpies d'adolescents madurs (més grans de 15 anys) que realitzen sobretot els grups d'argentins, tot i que també tenen èxit entre els marroquins i xinesos. En general, són activitats que fan amb amics d'altres nacionalitats.

En conseqüència, aquesta darrera proposta de vida no fa més que marcar una distància més gran amb el *modus vivendi* dels pares i mares, molts dels quals no tenien previst aquest panorama, ja que prenen com a referència l'adolescència que ells visqueren a milers de

quilòmetres d'aquí. Un detall que ens permet veure amb relativa nitidesa aquest bot generacional, el trobem quan es repara en el cercle d'amistats que tenen els progenitors d'aquests joves. Si bé una de les característiques definitòries de les relacions socials dels fills és que sumen en riquesa i diversitat, en el cas dels pares succeeix més aviat el contrari.

D'aquesta manera, amb independència que hi hagi certes particularitats marcades per la procedència de la minoria en qüestió, sembla que es tracta de persones que normalment es relacionen amb altres nouvinguts de la mateixa nacionalitat, fet que mostra una xarxa d'interacció social més homogènia i tancada que no pas la dels seus fills. Aquesta circumstància es posa de manifest en tots els col·lectius, tot i que en el cas de les minories procedents del Marroc i de la Xina és molt més evident que no en el cas dels argentins. Així les coses, aquesta situació freqüentment estimula que siguin persones que, si bé viuen a Palma i tenen marcat un futur —a curt o llarg termini— a l'illa, segueixen focalitzant les relacions socials a partir de la pròpia cultura d'origen; de fet, es tracta d'una generació que es mostra menys predisposada a anar assumint algunes praxis pròpies de la societat europea. Evidentment, darrere aquesta disparitat de postures entre pares i fills, sovint emergeixen situacions de tensió quan s'han de prendre decisions tan simples i quotidianes com ara elegir una vestimenta per anar a classe, fer una activitat d'oci amb els amics o, fins i tot, tenir una determinada amistat.

Aquesta contínua dicotomia cultural sovint empeny aquests joves a situacions de conflicte interior que desemboquen en la necessitat d'haver d'escollir entre alguna de les dues propostes. Tanmateix, com més distància cultural hi hagi entre les dues alternatives, majors seran les tensions existents, fet que explica que siguin els argentins els qui menys problemes trobin en aquest aspecte.

Si bé no s'han observat diferències substancials entre les actituds que mostren els adolescents d'origen immigrant que estudien en centres públics i altres matriculats en centres concertats, sí que es percep una certa diferència entre aquells que van a centres en els quals no hi ha presència excessiva de companys d'origen immigrant i altres adolescents instal·lats en centres on hi ha un grup representatiu de nouvinguts. D'aquesta manera, els joves que estudien en centres amb un alumnat més homogeni —escassa presència de nouvinguts— mostren un grau més gran d'aculturació i tendeixen a associar-se més amb espanyols, si bé en el cas dels xinesos i marroquins això no impedeix que tinguin un grup d'amics al centre i un altre fora (format per gent del seu mateix origen). Els adolescents instal·lats en centres més heterogenis presenten grups d'amics més oberts, formats per joves de distintes cultures, tot i que sovint es tendeix a reforçar la d'origen.

Si seccionem els resultats per nacionalitats, veiem que els adolescents d'origen argentí presenten una xarxa de relacions socials prou heterogènia quant a l'origen de les persones que hi formen part. Malgrat aquesta disparitat, convé subratllar que entre el jovent d'aquest país la presència d'amics argentins i espanyols esdevé una constant en la qual no s'ha trobat excepció. A tot això, s'ha d'afegir la figura gairebé omnipresent d'amics llatinoamericans; fonamentalment es tracta de joves bolivians, peruans o equatorians.

Tant en un cas com en l'altre, és evident que la qüestió idiomàtica esdevé un factor determinant, a més de la proximitat cultural existent entre els uns i els altres. La característica «latino» és molt emprada per aquesta minoria a l'hora de presentar-se en comunitat, tot fent esment a les característiques compartides amb altres companys americans que, amb certa freqüència, la fan servir com a marca definitòria i distintiva davant les propostes d'altres minories. En qualsevol dels casos, aquest fet no és cap obstacle perquè estableixin relacions

d'amistat amb altres persones d'origen distint, sobretot amb joves procedents de l'Europa de l'est.

De les tres nacionalitats que formen part d'aquest estudi, s'observa que són els argentins aquells que —en bona part per la genètica cultural dels seus orígens— més propers se situen vers la «cultura de l'oci» que forma part de la idiosincràsia de les societats europees. A diferència d'altres col·lectius, aquesta comunitat sembla que ha arraconat l'oci més de carrer en favor d'altres fórmules de caràcter més individual i que es realitzen dins la casa, com ara fer ús dels videojocs. Normalment, no es tracta d'unes activitats de cost zero, no debades, és més habitual en aquesta minoria que no pas en altres que gaudeixin de fer *skate*, que comprin entrades per veure partits de futbol o, sobretot, que vagin a comprar (fonamentalment roba i calçat) amb els amics. La gradació que mostra la intensitat amb què realitzen aquestes activitats està condicionada sobretot pel perfil socioeconòmic de la família.

Endemés, entre aquests adolescents es presenta molt endinsada la cultura de sortir a la nit, de fet, és molt comú que tant els nois com les noies practiquin el *botellón* amb els amics durant el cap de setmana, talment fa part important de la joventut autòctona. Conseqüentment, aquest estil de vida troba moltes connexions amb altres joves originaris de la societat d'acollida, per la qual cosa és previsible que els nouvinguts argentins puguin establir relacions d'amistat amb certa facilitat.

En el cas dels adolescents marroquins, allò que resulta més transcendent és que ens trobem davant un col·lectiu que no acostuma a formar part de grups excessivament heterogenis culturalment, tal com succeeix amb altres nacionalitats com ara l'argentina. Usualment, el primer amic sempre és marroquí i el millor amic també. Val a dir que durant els primers mesos (o anys) que transcorren des de la seva arribada, moltes d'aquestes persones es relacionen gairebé només amb compatriotes. Si bé abunden els amics que són marroquins o espanyols (o mallorquins⁵) és menys freqüent que tinguin amics d'altres procedències. En aquests casos en els quals s'afirma que es tenen col·legues d'altres nacionalitats, sobretot són adolescents africans (senegalesos en la seva majoria) amb els quals comparteixen la mateixa religió o, si no, joves procedents de distints països d'Amèrica del Sud.

Habitualment, els marroquins realitzen activitats de lleure amb els amics més «rudimentàries o tradicionals» que no pas altres persones de la seva mateixa edat, no debades majoritàriament es tracta d'un oci de carrer extremament econòmic i fonamentat en activitats realitzades a l'espai públic. D'aquesta manera, és poc habitual que els adolescents marroquins vagin a comprar amb els amics o al cinema i, en canvi, és més freqüent que es dediquin a altres afers com ara practicar algun esport, que vagin a la platja a l'estiu o que s'entretinguin parlant a la sortida de la mesquita. Per tant, ens trobem davant una comunitat que, a més de presentar-se menys predisposada a formar part de grups d'amics excessivament heterogenis quant a l'origen dels integrants, presenta una certa tendència a mantenir alguns dels hàbits d'oci inherents a la cultura del seu país d'origen.

En aquesta empresa, sovint hi fa un paper molt important la figura del germà gran, el qual tendeix a condicionar molt el ventall d'activitats dels seus germans exercint una figura que es podria interpretar com de tutor amic; de fet, és amb el germà gran —i també amb el pare— amb qui van aquests adolescents per primer cop a la mesquita, que no oblidem que esdevé un marc excel·lent per enllaçar relacions socials amb altres marroquins.

5. La distinció que fem entre amics espanyols i mallorquins respon a una consideració establerta pels mateixos joves marroquins.

En un tercer nivell, ens trobem amb la joventut xinesa, que, segons pareix, també s'integra dins colles en les quals hi ha presència majoritària d'amics procedents del propi país i d'espanyols. En aquest punt, val a dir que aquests adolescents mostren una intenció de voler marcar una certa jerarquia a l'hora de prioritzar llurs cercles d'amistat i, efectivament, és molt comú que afirmen que els col·legues més íntims són xinesos com ells i, en un segon ordre, hi situïn joves d'altres nacionalitats com ara espanyols, asiàtics (hindús), llatinoamericans o africans. Sembla, doncs, que és més costós mantenir una relació de proximitat amb una persona que no sigui xinesa, car molts d'aquests adolescents reconeixen que tenen —o han tingut— un sentiment de desconfiança a l'hora d'encarar determinades relacions amb iguals. Darrere aquesta confessió, molts dels testimonis recollits es justifiquen referint-se a la manera de ser dels xinesos, qualificant-los de gent freda i poc acostumada a entrar en contacte amb altres cultures. En qualsevol cas, pareix que aquesta distància va minvant a mesura que passa més temps d'ençà de la migració.

Seguint la gradació de les tres nacionalitats que aquí s'analitzen, s'observa que la minoria oriental és la que menys importància atorga a l'amistat, en aquest sentit molts dels seus integrants deixen entreveure que aquestes relacions ocupen una posició un tant secundària en les seves vides. Tant és així que bona part d'aquest grup reconeix que no té temps suficient per poder estar amb els amics fora del centre on estudien i, en conseqüència, és freqüent que assegurin que només mantenen relacions esporàdiques en horari no escolar. A l'hora d'explicar aquest fet s'han de valorar diverses variables, des d'aspectes temporals (sobretot durant els primers mesos d'ençà de la seva arribada mostren una certa desconfiança vers l'entorn, no entenen l'idioma, etc.) fins a elements relacionats amb l'entorn familiar i socioeconòmic (molts ajuden els pares si tenen empreses familiars o treballen en negocis de coneguts de la família), passant per qüestions de genètica cultural. Tot plegat fa que ens trobem davant un col·lectiu més cautelós en aquesta mena d'interaccions personals.

Talment hem apuntat en el cas dels adolescents marroquins, els xinesos també solen practicar esports amb els amics (fonamentalment bàsquet en pistes públiques), així com altres activitats a l'aire lliure com ara passejar. Tot i aquest fet, som davant un grup de joves força atret per tot l'univers de les noves tecnologies que tant estimula les societats occidentals contemporànies. En efecte, activitats com ara emprar plataformes en línia, entrar a xarxes socials o mirar pel·lícules a través d'Internet formen part de l'elenc de prioritats d'aquestes noves generacions d'origen xinès. Aquest interès es posa de manifest quan molts d'ells afirmen que prioritzen aquests enginyers abans d'altres activitats com ara mirar la televisió, no debades alguns d'aquests joves asseguren que passen més de tres i quatre hores diàries davant la pantalla d'un ordinador, ja sigui a casa o en algun locutori.

5. LES CONCLUSIONS

Les relacions d'amistat inherents a la vida dels adolescents immigrants que resideixen a Palma esdevenen alterades per circumstàncies relacionades amb el seu procés migratori (país d'origen, anys de residència a la societat d'acollida, entorn familiar, influències de la societat de residència, entorn socioeconòmic, etc.). Aquesta era la hipòtesi que ens plantejàvem a l'inici i, tenint en compte els resultats obtinguts, efectivament veiem que hi ha tot un seguit de variables que tenen a veure amb la migració que condicionen activament aquests processos de relació amb l'entorn.

En un primer moment, s'observa que el fet de tractar-se de persones nouvingudes els obliga a conviure contínuament en atmosferes tintades per la multiculturalitat, fet que es projecta en

llurs processos de socialització amb amics, alguns dels quals són d'altres nacionalitats. En general, es tracta de persones obertes a conèixer altres realitats culturals, sobretot en el cas dels argentins i en menor mesura si parlem de xinesos i marroquins. La predisposició que aquestes persones mostren de cara a assimilar noves propostes culturals esdevé condicionada pel temps que fa que han arribat a la societat d'acollida, de fet, normalment aquells joves que acumulen més temps aquí romanen més oberts a aquesta mena d'experiències.

A més, la procedència sociocultural⁶ d'aquestes persones també esdevé determinant a l'hora d'analitzar la seva xarxa d'amistats; així, segons la naturalesa d'aquest entorn, el ventall de relacions podrà variar. Per exemple, en el cas dels immigrants marroquins, veiem que el modest nivell socioeconòmic i sobretot els marcats trets culturals (la religió) poden condicionar que aquests adolescents estableixin noves relacions amb iguals en un ambient plenament normalitzat. Per ventura són els xinesos qui menys necessitat demostren a l'hora de cercar nous amics, no debades a cops es presenten amb una actitud un tant passiva i donant sempre prioritat a les relacions amb amics de la mateixa procedència. Malgrat que aquesta disparitat cultural es valora a l'alça actualment en els ambients juvenils, pareix evident que el fet de ser un adolescent immigrant a Palma implica moltes vegades pertànyer a un grup d'amics una mica heterogeni culturalment.

En referència a les activitats que els permeten alimentar aquests processos de socialització, s'observa que ítems com ara l'edat (s'accelera la relació amb els amics en edats més avançades de l'adolescència), les experiències acumulades a la societat d'acollida (aquells que fa més temps que són aquí disposen de més eines per fer front als processos de socialització), la presència de germans grans (sovint substitueixen la figura paterna en minories marroquines i xineses i tenen una potent influència en els primers mesos després de la migració), l'entorn socioeconòmic (capacitat de consum), els trets del context familiar o la nacionalitat resulten elements molt condicionants.

D'aquesta manera, el fet que les minories argentines presentin una proposta vital semblant (socioculturalment) a l'existent a la societat majoritària els atorga una facilitat més gran a l'hora de trobar nous amics, ja siguin espanyols o no. A més, és un col·lectiu que gaudeix d'un millor estatus social i econòmic que altres grups de nouvinguts. En aquest sentit, poder disposar d'un determinat telèfon mòbil o tenir els diners suficients per poder comprar jerseis d'una marca concreta són avantatges que no sempre tenen altres grups. També, cal no obviar altres aspectes que poden arribar a ser centrals a l'hora d'encarar relacions interpersonals en aquestes edats, com ara són l'ètnia o l'idioma. En efecte, aquesta menor distància cultural entre la societat majoritària i els adolescents argentins sens dubte facilita que siguin joves situats en posicions privilegiades a l'hora de poder desenvolupar les pròpies relacions socials.

Quant a les altres minories, la situació és un tant diferent. Si bé també es mouen en ambients de diversitat, l'escassetat de recursos familiars sovint condiona que puguin realitzar activitats intrínseques a la quotidianitat de la majoria dels joves de l'entorn. Endemés, la religió en el cas de la minoria marroquina també pot representar un fre en aquests processos, sobretot en el cas de les noies, que veuen que en determinades edats romanen condicionades a l'hora de vestir-se com les altres, de poder dur a terme algunes activitats físiques, etc. Més enllà de la religió, el model de vida que proposen els entorns familiars d'aquests nouvinguts tampoc no deixa marge per poder desenvolupar una adolescència totalment en sintonia amb la que es proposa

6. Amb tots els aspectes que hi van associats.

a la societat on viuen. Un exemple prou eloqüent ens arriba de la part dels xinesos, que, amb molta freqüència, treballen durant les tardes i els caps de setmana.

Sigui com sigui, ens trobem davant una generació distinta, que creix enmig d'uns ambients radicalment diferents a aquells que van envoltar l'adolescència dels pares i mares als països d'origen, emperò que tampoc no es corresponen plenament amb els dels adolescents d'aquí. Vet aquí un dels reptes que es plantegen aquests propers anys per a la comunitat científica, ja que es tracta d'una sèrie de fenòmens que, més enllà d'ajudar-nos a entendre realitats coetànies, ens permetran dibuixar amb nitidesa escenaris futurs de convivència a les nostres ciutats.

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Albert, M., Navarro, C., Rodríguez, L., Sanahuja, A., Santoja, V. (2010). *Familias migrantes. Reflexiones sobre los cambios*. Barcelona: Tirant lo Blanch.
- Erikson, E. (1986). *Sociedad y adolescencia*. México, DF: Siglo XXI.
- Dubar, C. (2002). *La crisis de las identidades. La interpretación de la mutación*. Barcelona: Bellaterra.
- Feixa, C. (2006). «Generación XX. Teorías sobre la juventud en la era contemporánea». *Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales, Niñez y Juventud*, 4, 2, pàg. 2-18.
- Funes, J. (2000). «Migración y adolescencia». A: E. Aja, F. Carbonell, J. Funes, i I. Vila (ed.). *La inmigración extranjera en España: los retos educativos*, (pàg. 120-144) Barcelona: Fundación la Caixa.
- Giro, J. (2003). «Asociacionismo étnico, identidad cultural y ciudadanía». A: M. Bernuz, M. i R. Susín (ed.). *Ciudadanía. Dinámicas de pertenencia y exclusión* (pàg. 155-172). Logroño: Universidad de La Rioja.
- Gualda, E. (2008). «Identidades, autoidentificaciones territoriales y redes sociales de adolescentes y jóvenes inmigrantes». *Portularia: Revista de Trabajo Social*, 8, 111-129.
- Habermas, J. (1989). *El discurso filosófico de la Modernidad*. Madrid: Taurus.
- Hall, S. (1992). «The Question of Cultural Identity». A: Hall, S., Held, D., McGrew, T. (ed). *Modernity and Its Futures* (pàg. 273-316). Cambridge: Polity Press.
- Laclau, E. (1990). «The impossibility of society». A: Laclau, E. *New reflections on the revolution of our time*. London: Verso.
- Machado Pais, J. A. (2000). «Las transiciones y culturas de la juventud: formas y escenificaciones». *Revista Internacional de Ciencias Sociales* (64), 89-100.
- Maalouf, A. (1998). *Identidades asesinas*. Madrid: Alianza.
- Medina, P. (2006). «Crecer en el cruce de culturas: adolescencia, identidad e inmigración». *Revista Comunicación*, 4, pàg. 129-139.

- Rodrigo, M. i Medina, P. (2006). «Posmodernidad y crisis de identidad». *Revista Científica de Información y Comunicación*, 3, 125-146.
- Santos, A. (2003). «Jóvenes de larga duración: biografías laborales de los jóvenes españoles en la era de la flexibilidad laboral». *Revista Española de Sociología* (3), 87-97.
- Siguan, M. (2003). *Inmigración y adolescencia. Los retos de la interculturalidad*. Barcelona: Paidós.
- Vattimo, G. (2000). *El fin de la modernidad*. Barcelona: Gedisa.

Per citar aquest article:

Mir Gual, A. (2012). «Els processos de socialització dels adolescents immigrants: la xarxa d'amistats del jovent nouvingut a Palma». IN: *Revista Electrònica d'Investigació i Innovació Educativa i Socioeducativa*, vol. III, núm. 2, pàg. 164-178. Obtingut de: http://www.in.uib.cat/pags/volumenes/vol3_num2/revista/08_Mir_Gual.pdf